

Zkušenost (empirie)

Poznávat (tj. v jistém smyslu poznávat) můžeme pouze to, s čím máme nějakou zkušenost, tj. co nějakým způsobem už aspoň trochu známe, s čím jsme se již dříve nějak setkali, s čím jsme se aspoň trochu obeznámili. Ovšem toto jakési předběžné obeznámení ještě samo není poznáním v pravém slova smyslu, ale umožňuje nám přece jenom se tak v určité situaci, v níž k našemu setkání s něčím (o čem už něco víme ze zkušenosti) dochází, vyznat, orientovat se v ní, aspoň pokud jde o to „něco“ v naší zkušenosti. Zkušenost ovšem může být také značně rozsáhlá a může se týkat nikoli jedné „věci“, ale celé řady „věcí“, a dokonce celé řady úkonů, kterých je zapotřebí k dosažení nějakého výsledku či cíle. Nicméně i v takových případech platí, že obeznámenost s takovými třeba i dost složitými postupy ještě zdaleka neznamená, že tu dochází (nebo dokonce došlo) ke skutečnému poznání. Kant právě v této souvislosti tvrdí, že ke skutečnému poznání potřebujeme ještě pojem, že nestačí pouhá obeznámenost. Naproti tomu celá tradice empirismu staví na takové obeznámenosti ze zkušenosti a pojmy chce odvozovat ze zkušenosti, tj. z oné obeznámenosti. Kant sice připouští, že některé pojmy se musí opírat o zkušenost, ale že to je až sekundární „úprava“, zatímco pojmy vůbec a zejména některé mají jiný původ, totiž že každé zkušenosti nutně předchází a že teprve dodatečně, druhotně mohou být „aplikovány“ i na zkušenost resp. na to, co nám zkušenost poskytuje a dává. – Na druhé straně ovšem je třeba připustit, že zkušenost můžeme získat nejen pokud jde o vnější předměty, věci, skutečnosti, ale také o takové „skutečnosti“, k nimž nemáme otevřen přístup zvnějšku; pak mluvíme o tzv. vnitřních (eventuelně ne-předmětných) zkušenostech. Pak musíme ovšem rozlišovat, jde-li primárně o jiných druh zkušeností, anebo jde-li o zkušenosti s jinými druhy skutečností, tedy s jinými druhy „předmětů“ (a tedy eventuelně „ne-předmětů“).

(Písek, 130509-1.)